

दशमः पाठः - <https://www.youtube.com/watch?v=iAzeO6PdXs0>

४६. सप्त-ककाराः

किम् / कुत्र / कति / कदा/कुतः / कथम् / किमर्थम्
किम् -- भवतः नाम किम्?
कुत्र -- भवान् कुत्र निवसति?
कति -- अत्र कति छात्राः सन्ति?
कदा -- भवान् कदा विद्यालयं गच्छति?
कुतः -- भवान् कुतः अत्र आगच्छति?
कथम् -- गीतं कथम् आसीत्?
किमर्थम् -- भवान् किमर्थं संस्कृतं पठति?

४७. भूतकाल-प्रयोगः (साक्षात् क्रियापदं नास्ति एतत्, अतः लिङ्गभेदः भवति)

पुंलिङ्गम् --
गच्छति -- गतवान्
लिखति -- लिखितवान्
पठति -- पठितवान्
बालकः गच्छति। -- बालकः गतवान्।
छात्रः लिखति। -- छात्रः लिखितवान्।
सः पठति। -- सः पठितवान्।

स्त्रीलिङ्गम् --
गच्छति -- गतवती
लिखति -- लिखितवती
पठति -- पठितवती
बालिका गच्छति। -- बालिका गतवती।
सा लिखति। -- सा लिखितवती।
सीता पठति। -- सीता पठितवती।

४८. भविष्यत्कालक्रियापदानि (लिङ्गभेदः नास्ति, यतः क्रियापदम् एतत्)

गच्छति - गमिष्यति (गच्छामि - गमिष्यामि)
पठति - पठिष्यति (पठामि - पठिष्यामि)
लिखति - लेखिष्यति (लिखामि - लेखिष्यामि)
अहं ग्रामं गच्छामि। - अहं ग्रामं गमिष्यामि।
भवान् चित्रं पश्यति। - भवान् चित्रं द्रक्ष्यति।
सः रामायणं पठति। - सः रामायणं पठिष्यति।
अहं वाक्यं लिखामि। - अहं वाक्यं लेखिष्यामि।

४९. सम्बोधनम्

तस्य नाम यतीशः - 'यतीश! भवान् अत्र आगच्छतु!' इति अहं वदामि।
तस्याः नाम लता - 'लते! भवती संस्कृतं वदतु!' इति गुरुः आज्ञापयति।

तस्याः नाम रुक्मिणी - 'रुक्मिणि! भवती इदानीं मा गच्छतु!' इति कृष्णः वदति।
तत्र फलम् अस्ति - 'फल! मम आहारः भव!' इति बालः चिन्तयति।

सुभाषितम्

१०. गते शोकं न कुर्वीत, भविष्यं नैव चिन्तयेत्।
वर्तमानेषु कालेषु, वर्तयन्ति विचक्षणाः ॥

गते in the past (matter) शोकं 'न कुर्वीत' should not be done, भविष्यं future 'नैव चिन्तयेत्'

should not be thought of

वर्तमानेषु in the present times कालेषु, वर्तयन्ति make (us) behave विचक्षणाः wise people

कथा -

काचित् वृद्धा आसीत्। तस्याः पुत्र-चतुष्टयम्। ते पुत्राः अत्यन्तं वीराः। सा वृद्धा सर्वदा वीरगाथां श्रावयति स्म।
अतः ते सर्वे अपि देशविषये बहु श्रद्धालवः अभवन्। एकदा देशस्य उपरि शत्रूणाम् आक्रमणं भवति। तदा प्रतिगृहतः एकैकः युद्धार्थं गच्छति।

तदा वृद्धा माता प्रथमं पुत्रम् आह्वयति, तिलकं धारयति, 'हे पुत्र! भवान् युद्धार्थं गच्छतु!' इति वदति। सः गच्छति, शौर्येण युद्धं करोति, किन्तु वीरमरणं प्राप्नोति। माता प्रथमः पुत्रः वीरस्वर्गं अलङ्कृतवान् इति वार्तां शृणोति। तदा सा द्वितीयं पुत्रम् आह्वयति। तम् अपि युद्धार्थं प्रेषयति। सः अपि युद्धे मृतः अभवत्। तदा सा वृद्धा तृतीयं पुत्रम् आह्वयति, तं प्रीत्या आलिङ्गति। 'पुत्र! भवान् अपि युद्धार्थं गच्छतु! देशस्य रक्षणं करोतु!' इति वदति। सः अपि युद्धार्थं गतवान्। तत्र भीकरं युद्धं प्रवृत्तम्। कानिचन दिनानि गच्छन्ति। तदा वृद्धा वार्तां प्राप्नोति। तस्याः तृतीयः अपि पुत्रः दिवङ्गतः इति।

तदा ग्रामस्थाः सर्वे वृद्धायाः समीपम् आगतवन्तः। ते उक्तवन्तः 'हे मातः! भवत्याः तृतीयः पुत्रः अपि रणरङ्गे मृतः!
अतः भवती चतुर्थं पुत्रं मा प्रेषयतु। भवत्याः रक्षणार्थं सः आवश्यकः खलु?' इति।

परन्तु सा तेषां वचनं न शृणोति। सा अन्तिमं पुत्रम् आह्वयति, वदति - 'पुत्र! भवान् अपि देशरक्षणार्थं गच्छतु!' इति। युद्धक्षेत्रे भीकरं युद्धं प्रचलति। चतुर्थः पुत्रः अपि वीरस्वर्गं अलङ्करोति!

वार्तां जानाति, जनन्याः नेत्रे अश्रूणि भवन्ति। तदा ग्रामस्य अधिकारी वृद्धायाः समीपम् आगच्छति। सः मातरं वदति - 'भोः मातः! वयं पूर्वम् एव उक्तवन्तः यत् भवती चतुर्थं पुत्रं मा प्रेषयतु' इति। परन्तु भवती न श्रुतवती एव। तम् अपि युद्धाय प्रेषितवती। इदानीं रोदनेन किं प्रयोजनम्?' इति सः तां पृच्छति। तदा माता वदति - 'भोः महाशय! मम चतुर्थः पुत्रः मृतः इति मम शोकः नास्ति। तदर्थम् अहं रोदनं न करोमि। परन्तु देशस्य रक्षणार्थं मम पञ्चमः पुत्रः नास्ति खलु? तदर्थं रोदनं करोमि' इति।

एवम् अस्माकं देशस्य रक्षणार्थं कतिचन मातरः स्वपुत्राणां बलिदानं कृतवत्यः। अतः एव इदानीम् अपि अस्माकं देशः सुरक्षितः अस्ति।

Say the following in Samskritam aloud (Video10) -

1) మీరు (పుంలింగంలో) బహు వచనం) ఏం చదువుతున్నారు? What are you (male plural) reading?

2) ఇవాళ సమావేశం ఎక్కడ? Today, where is the meeting?

- 3) ప్రధాన మంత్రి ఎక్కడనుంచి ఇక్కడికి వచ్చాడు? Prime Minister came to here from where?
- 4) గీతలో ఎన్ని అధ్యాయాలు ఉన్నాయి? In Gita, how many अध्यायाः are there?
- 5) రాముడు ఎట్లా రావణుణ్ణి చంపాడు? How did रामः kill रावणः?
- 6) (ఒక స్త్రీతో) నువ్వు ఈరోజు క్లాసుకి ఎందుకు రాలేదు? Why did you (talking to a woman) not come to class?
- 7) (ఒక పురుషుడితో) నువ్వు గ్రామం నుంచి ఎప్పుడు రాబోతున్నావు? When will you (to a man) be coming from village?
- 8) కాళిదాసు అభిజ్ఞానశాకుంతలం వ్రాశాడు. कालिदासः wrote अभिज्ञानशाकुन्तलम्.
- 9) నేను రామాయణం చదివాను. I read रामायणम्.
- 10) అతను 'పాతాళభైరవి' చూశాడు. He saw पातालभैरवी (a movie)
- 11) హనుమంతుడు లంకలో సీతతో చెప్పాడు. हनुमान् told सीता in लङ्का.
- 12) తల్లీ! నువ్వు నన్ను రక్షించు! Oh mother! You please protect me.